

УДК 619:616.155.392:636.2
© 2011

*Тесленко П. В., асистент,
Зайка О. В., лікар ветеринарної медицини,
Передера О. С., студент ФВМ*
Полтавська державна аграрна академія

ОЗДОРОВЛЕННЯ ВРХ ВІД ЛЕЙКОЗУ В СТОВ „ВОСКОБІЙНИКИ” ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ПОВІДОМЛЕННЯ 2 (ПОВІДОМЛЕННЯ 1 – «ВІСНИК ПДАА» № 2, 2008, С. 152–153)

Рецензент – кандидат ветеринарних наук П. І. Локес

Наведено метод оздоровлення стада від лейкозу в Австралії з використанням ELISA тесту при дослідженні молока та сироватки крові. Проведено аналіз існуючих методів оздоровлення стада великої рогатої худоби від лейкозу згідно з діючою інструкцією та рекомендаціями професора Л. І. Нагаєвої, спрямованими на оздоровлення комплексними методами із застосуванням рідкої адсорбованої інактивованої вакцини проти лейкозу великої рогатої худоби і використанням РІД-негативних телят, отриманих від лейкозних корів для відтворення стада. Рекомендований метод дозволяє за короткий термін оздоровити стадо ВРХ від лейкозу.

Ключові слова: лейкоз ВРХ, методи оздоровлення, інфікованість, вірус лейкозу, серопозитивні тварини.

Постановка проблеми. На сьогоднішньому етапі розвитку тваринництва в Україні особливого значення набуває експлуатація економічно вигідних тварин. Племінні тварини, молоко, м'ясо, сперма, ембріони повинні при реалізації давати прибуток. Однією з важливих умов для його забезпечення є благополуччя господарств щодо інфекційних захворювань, серед яких особливе місце займає лейкоз великої рогатої худоби. Це хронічне вірусне захворювання, перебіг якого може бути безсимптомним або проявлятися лімфоцитозом і злоякісними утвореннями у кровотворних та інших органах і тканинах.

У зв'язку з тим, що тривалий період не існувало єдиної думки щодо природи захворювання, були відсутні методи ранньої діагностики, лейкоз отримав значне поширення майже в усіх країнах світу.

Проте з 1987р. в Україні застосовуються сучасні науково обґрунтовані підходи щодо діагностики та боротьби з лейкозом великої рогатої худоби. На даний час існує величезна кількість методик щодо діагностики та ліквідації лейкозу великої рогатої худоби різного ступеня ефективності, які потребують подальшого вивчення.

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Проблема специфічної профілактики лейкозу ВРХ знаходиться на етапі вирішення, тому вона має різнобічні трактування різних вчених.

Професор Л. І. Нагаєва на підставі Інструкції з профілактики та оздоровлення великої рогатої худоби від лейкозу, наукових розробок і практичного досвіду розробила методику «Комплексний метод оздоровлення господарства від лейкозу ВРХ» із використанням вакцини [1, 2].

Цей метод оздоровлення через довготривалість є клопітким, але економічно доцільним. Як показує практика, його застосування дає хороші результати.

Проте трапляється, що деяким керівникам і спеціалістам господарств через певний час із початку оздоровлення вакциною за методом професора Л. І. Нагаєвої не вистачає терпіння, через що вимоги інструкції і методу систематично не виконуються, тож оздоровлення зривається. На виправдання своєї безвідповідальності та бездіяльності починається паплюження вакцини, методу й інструкції [3, 4].

Оздоровлення стада від лейкозу проводиться також і в Австралії, де це захворювання було вперше діагностовано ще в 1966 році. Активні дослідження вірусу розпочалися з 1980 року. В результаті активної боротьби з захворюванням із 1994 по 2004 роки майже 90 % поголів'я стада було оздоровлено. Основною діагностичною реакцією є ELISA-тест.

Стадо досліджують на лейкоз. Якщо тест на лейкоз при дослідженні молока дає негативний результат, то таке стадо вибірково досліджують на лейкоз серологічно. При негативному результаті стадо вважається вільним від лейкозу. Якщо тварини дають позитивний або сумнівний результат, то впродовж чотирьох місяців проводять повторні дослідження. Якщо є негативно реагуючі тварини, то їх вважають вільними від

лейкозу; якщо знову виділено позитивні сумніви, то протягом чотирьох місяців вкотре проводять дослідження. При позитивному або сумнівному результаті стадо вважається інфікованим, а при негативному – вільним від лейкозу.

Мета і завдання досліджень. Потребу в проведенні ефективних проти лейкозних заходів диктують дві обставини: існуюча неоднозначність в оцінці спільності вірусів лейкозу ВРХ і Т-клітинного лейкозу людини та епізоотологічне, епідеміологічне і економічне значення молока та м'яса хворих на лейкоз корів. У зв'язку з цим перед нами була поставлена мета: провести аналіз методів оздоровлення великої рогатої худоби в СТОВ „Воскобійники” Полтавської області від лейкозу.

Матеріали і методи досліджень. При виконанні роботи були використані епізоотологічні методи дослідження, дані звітності управління державної ветеринарної медицини та регіональної державної лабораторії ветеринарної медицини Полтавської області. Проводилися серологічні лабораторні дослідження.

Результати досліджень. Іноді трапляється, що за різними об'єктивними та суб'єктивними причинами інструкції й методу оздоровлення систематично не виконуються, тож оздоровлення зривається. Так сталося і в СТОВ «Воскобійники»: в силу фінансової скрути ревакцинація маточного поголів'я через два роки не була проведена і, відповідно, із кінця 1999 року з'явилися випадки виявлення РІД позитивних тварин.

Станом на 2001 рік інфікованість вірусом лейкозу (ВЛ) великої рогатої худоби в СТОВ «Воскобійники» складала 8,5 % (383 гол.), а серед корів 12,1 % (81 гол.). Проведення широкомасштабних оздоровчих заходів у відповідності до інструктивних положень дозволило протягом п'яти років знизити інфікованість стада до 3 % (163 гол.). Оздоровлення стада великої рогатої худоби стримувалось наявністю тварин із латентним (прихованим) перебігом інфекції, які були активними джерелами онкогенного вірусу. Цьому також сприяла відсутність чіткої нумерації тварин, несвоєчасне вилучення зі стада інфікованих тварин, комплектація стада тваринами індивідуального сектора недослідженими в РІД, порушення вимог щодо впоювання телят збірним молоком від здорових корів. Наявність у стаді прихованих носіїв збудника лейкозу підтримувало довготривале неблагополуччя стада.

Вирішальними в досягненні поставленої мети були шість складових:

1) визначення дійсного епізоотичного стану

кожної з ферм господарства щодо лейкозної інфекції;

2) чіткий зооветеринарний облік тварин та ефективне відтворення стада;

3) проведення щільних серологічних досліджень з інтервалом 35–40 днів до повного припинення виділення;

4) негайне вилучення серопозитивної худоби з загального стада на окремо виділену МТФ №2 (до проведення наступного дослідження);

5) впровадження системи вирощування здорового молодняка;

6) постійний серологічний контроль тварин усіх вікових груп.

Впровадження вказаної програми протилейкозних заходів забезпечило зниження показника інфікованості протягом п'яти років із 8,5 до 3,5 %.

Найбільш трудомісткою і малоефективною є робота з оздоровлення тваринництва присадибних господарств. Основним стримуючим фактором є відсутність організаційних, правових та економічних важелів, які б обумовлювали доцільність здачи на забій лейкозних тварин. На жаль, у вирішенні цього питання наука не дає своїх науково обґрунтованих рекомендацій.

Як наслідок, показник інфікованості (1,9–2,4 %) вірусом лейкозу великої рогатої худоби індивідуального сектора не змінювався в період 1993–1995 рр., а до 2006 року цей показник навіть зріс до 3,7 %.

У 90-х роках існувала значна ймовірність інфікування ВРХ СТОВ «Воскобійники» ВЛВРХ при контакті її з худобою індивідуального сектора чи при випасанні на спільному пасовищі та комплектуванні стада з індивідуального сектора.

Застосування даного методу оздоровлення в системі протилейкозних заходів забезпечує оздоровлення господарства від лейкозу великої рогатої худоби та, на жаль, є недостатньо ефективними для оздоровлення ВРХ індивідуального сектора.

Перед закінченням літнього табірною утримання худоби згідно з планом протилейкозних оздоровчих заходів проведено серологічну диспансеризацію на лейкоз усього поголів'я великої рогатої худоби, починаючи з 6-місячного віку. На час обстеження з 4667 утримуваних у господарстві тварин було 1040 корів, 310 нетелів, 450 телиці парувального віку, 800 телиць віком 1–1,5 року та 710 – до одного року. Решту поголів'я становили бички різних вікових груп.

Серологічним обстеженням корів, нетелів, телиць парувального віку, телиць віком 1–1,5 року

та – до одного року на дев'яти фермах встановлено рівень інфікованості вірусом лейкозу – відповідно, МТФ №1 – 4,8 %, МТФ №3 – 7,5 %, МТФ №4 – 2,6 %, МТФ №5 – 3,9 %, МТФ №6 – 4,0 %, МТФ №7 – 3,2 %, МТФ №8 – 3,5 %, МТФ №9 – 1,5 %, МТФ №10 – 1,3 % (у загальному по господарству 3,5 % – 116 інфікованих тварин). У групах корів інфіковано 5,2 % тварин (55 корів), серед нетелів – 7,4 % (23 голови), а серед теличок парувального віку та на дорошуванні (6–18 міс.) – 4,4 % (20 голови) і 1,7 % (18 голів). За результатами дослідження у чергову зимівлю після заздальгідь проведеної санації приміщень і перегрупування тварин їх розподілили: в приміщення ферм № 1, 3 – 9 помістили умовно-благополучних (РІД негативних), а в приміщення МТФ №2 (де на даний час уже утримувалося 113 голів ВРХ, інфікованих ВЛВРХ) – інфікованих вірусом лейкозу (РІД позитивних) тварин.

Після кожного дослідження та ізоляції хворих тварин проводили дезінфекцію приміщень і обладнання відповідно до діючої інструкції з проведення ветеринарної дезінфекції об'єктів тваринництва.

У господарстві було створено групу РІД-негативних тварин (загальна кількість 3194 гол., у т.ч. 985 корів і 2209 телиці від 6-місячного віку та нетелі), яка становила ядро оздоровлюваного від лейкозу поголів'я в межах відокремлених ферм. У приміщення МТФ №2, на якій утримували обмежений гурт корів РІД позитивного стада, в подальшому переміщували поодиноких інфікованих вірусом лейкозу тварин, яких виявляли при подальших обстеженнях умовно благополучного поголів'я.

Слід наголосити, що завдяки злагодженій роботі технологічних та ветеринарних фахівців господарства перегрупування корів у межах віддалених ферм здійснено практично без зниження молочної продуктивності.

На початковому етапі зимівлі було вирішено й іншу важливу профілактично-оздоровчу проблему, а саме телички від корів РІД позитивного стада лише 5–6 днів постнатального періоду вживали молозиво матері. Потім їх переводили в приміщення умовно-благополучної оздоровлюваної ферми, де випоювали молоком РІД-негативних корів-годувальниць, яких піддавали багаторазовим, із коротким інтервалом, серологічним дослідженням на лейкоз із обов'язковою терміною ізоляцією з групи РІД-позитивних тварин.

Отже, молоко від РІД-негативних корів використовували для випоювання вирощуваних те-

личок із 5–6-денного віку, а продукція від інфікованих вірусом лейкозу тварин в окремій ємкості після термічної обробки надходила до подальшої реалізації.

У період зимівлі з періодичністю 35–40 днів умовно благополучне поголів'я із 6-місячного віку серологічно досліджували на лейкоз тварин (3–5 днів) відокремленням інфікованим особин за результатами обстеження. Після проведення 6 досліджень рівень серопозитивності у корів становив 0,8–1,2 %, а в телиць молодших вікових груп 0,4–0,8 %. Разом із тим, на фермі, що оздоровлювалася за період зимівлі, було накопичено більше ніж 600 телиць до 6–7-місячного віку, отриманих переважно від РІД позитивних корів, яких випоювали практично з перших днів молоком із мінімальним рівнем вірусної контамінації. Є підстави вважати, що лише незначну частину вирощених теличок буде вибракувано через інфікування вірусом лейкозу. Більшість же тварин (як показує досвід, 85–90 %) буде використано у подальшому для комплектації благополучного поголів'я нетелів і корів.

У перспективному плані викорінення лейкозу в стаді великої рогатої худоби зі стада господарства передбачається накопичення саме такої чисельності вирощених здорових телиць власного відтворення, які поступово замінять продуктивне поголів'я неблагополучної ферми. Така заміна не пов'язана з можливим зменшенням чисельності маточного стада або рівнем його продуктивності.

Важливим елементом протилейкозних оздоровчих заходів є запобігання інфікування вірусом лейкозу здорових тварин у літній період. Із метою запобігання трансмісивному механізму передачі збудника від вірусоносіїв сприйнятливим тваринам передбачено навесні виділити територію пасовища, для РІД-негативних тварин, ізолювано на відстані не менше ніж 3 км від пасовищ, де випасаються гурти худоби з різним епізоотичним фоном.

РІД-позитивних тварин заплановано утримувати в стійловому режимі на привозних кормах до здачі їх на м'ясопереробні підприємства.

Умовно-благополучне поголів'я оздоровлюваної ферми систематично, раз на місяць, піддається серологічній диспансеризації в РІД до повного вилучення зі стада інфікованих (на рівні чутливості цієї реакції) тварин.

Висновки. 1. У СТОВ «Воскобійники» інтенсивність інфікованості ВРХ у 1991–1995 рр. коливалася в межах 25–35,3 %. У 1994 році було проведено оздоровлення господарства з викори-

станням вакцини «Лейконад». Після двох років благополуччя в господарстві знову почали виявляти РІД позитивних тварин. У подальшому інтенсивність інфікування коливається в межах 8,5–3,5 %.

2. Оздоровлення стада ВРХ у СТОВ «Воскобійники» з використанням вакцини «Лейконад» було проведено за рік і без значного скорочення

поголів'я.

3. За останні 5 років у господарстві поетапно впроваджуються наукові розробки з раннього виявлення заражених ВЛВРХ тварин у РІД та оздоровлення господарств від лейкозу великої рогатої худоби. Інтенсивність інфікування було зменшено з 8,5 до 3,5 %.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. *Нагаєва Л. І., Аранчій С. В., Синицин В. А. [та ін.].* Діагностика та профілактика лейкозу великої рогатої худоби. – К., 2003. – 64 с.
2. *Нагаєва Л. І., Аранчій С. В.* Діагностика та профілактика лейкозу великої рогатої худоби // Бібліотека ветер. мед. – К., 2003. – 65 с.
3. *Крушельницький З., Марків В.* Оздоровлення

господарства від лейкозу великої рогатої худоби із застосуванням вакцини // Ветеринарна медицина України. – 2004. – №5. – С. 27–28.

4. *Коновалов В. А., Мандрига С. Л.* Патент на прискорений метод оздоровлення великої рогатої худоби від лейкозу в дії // Здоров'я тварин і ліки. – 2002. – №2. – С. 5.